

Л.В. Мацевко-Бекерська

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна
МЕТАМОДЕРНИЙ ГОРИЗОНТ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ
(КОЛИ ВІДПОВІДІ ЧЕКАЮТЬ СВОЇХ ПИТАНЬ)

Гуманітарний дискурс ідеї Університету розглядається в призмі Платонівського «метаксису» («участь суцього в бутті») і конкретизує одне із центральних понять метамодернізму – «структура почуття» – у поєднанні з поняттям «нової щирості». Засадничі принципи окреслення суті гуманітарної освіти уведені в контекст філософських досліджень про природу, структуру та соціальне призначення Університету. Метамодерністичні маркери застосовані для визначення тих провідних тенденцій, які в умовах сучасного суспільного запиту формують візію гуманітаристики, не лише окреслюючи горизонт викликів, запитань, проблем, але й пропонуючи продуктивні рішення в організації освітнього процесу.

Ключові слова: ідея Університету, гуманітаристика, метамодернізм, «структура почуття», «нова щирість».

The humanitarian discourse of the idea of the University is considered in the prism of Plato's "metaxis" ("participation of being in being") and specifies one of the central concepts of metamodernism – "structure of feeling" – in combination with the concept of "new sincerity". The fundamental principles of defining the essence of humanitarian education are introduced in the context of philosophical research on the nature, structure and social purpose of the University. Metamodern markers are used to identify those leading trends that in the conditions of modern social demand form the vision of the humanities, not only outlining the horizon of challenges, questions, problems, but also offering productive solutions in the organization of the educational process.

Keywords: idea of the University, humanities, metamodernism, "structure of feeling", "new sincerity".

Метафора метамодерного університету в царині гуманітарної освіти якнайкраще втілює ідею Вільгельма фон Гумбольдта: «Позаяк сам інтелектуальний чин людства врожаїть лише на ґрунті співпраці, для всіх стає очевидною загальна, первісна сила, проміння якої несуть вибрані. Щоправда, не тому, що один привносить те, чого бракує іншому, а тому, що успіх одного додає іншому завзяття [1, ст. 25]. Візія нинішнього з її проекцією на умовне (чи більш-менш уявне) завтра впливає на доступне нам маркування освітнього горизонту в координатах настрою сучасної доби. Період трансформації Web 3.0 у Web 4.0 потребує не так розуміння сутності технологічних змін та інноваційних перспектив, як осмислення місця окремої особи у цих процесах і способів її адаптації до нового часу. Стрімкість та одночасність знакових суспільно-історичних, соціально-економічних, культурологічних, світоглядних, ціннісно-етичних явищ і подій заохочують до аналізу освітньої ситуації в координатах метамодерності як домінантного світовідчуття.

Стаття Масуда Заварзаде «Факт апокаліпсису і художнє «затемнення» в сучасних наративах мериканської прози» (1975 р.) була опублікована задовго до квітня 1986 року (трагедії на Чорнобильській АЕС в Україні) та до вересня 2001 року (трагедії з вежами-близнючками торгового центру в Нью-Йорку, США), однак переживання апокаліптичності на деякому емоційно-оцінному, відчуттєвому рівні вже почало зароджуватися. Спостереження М. Заварзаде про те, що «реальність стає більш фантастичною, дикою та неймовірно неймовірною, ніж вигадана вигадка» [5], а через постійні потрясіння та триваючу кризу цінностей останнім часом загальне оточення (людини) перетворилося на розширену «екстремальну ситуацію» було своєрідним прологом до нової «культурологічної п'єси», у якій «старі вигадки <...> раптово стали

новими реаліями, а старі істини виглядають вже як нові вигадки» [5]. Відчуття інакшості виникло і далі розгорнулося в широкую панораму метамодерністичного канону: за відсутності теоретичних чи методологічних досліджень маємо натепер достатньо маніфестів, нотаток, принагідних міркувань тощо, котрі утверджують новітні тенденції в гуманітарному дискурсі. Постмодерна відчуженість, як і експансія критичного мислення, увиразнилися достатньо переконливо і спричинилися до пошуку нової системи координат для розуміння теперішності, для визначення нового вектору на шляху сприймання й поширення універсальних цінностей. Платонівській «метаксис» («участь суцього в бутті») стає центральним концептом формування новітнього гуманітарного дискурсу. Поступово «структура почуття» (Р.Вільямс, 1961 р.) доповнюється провідною ідеєю метамодернізму – «ною ширістю» («Maximum Fun», 2006 р.), відбуваються дискусії під час кількох конференцій з цієї проблематики. Зрештою, логічне структурування нового етапу культури відбулося у «Нотатках про метамодернізм» (Робін ван ден Аккер і Тімотеус Вермюйлен, 2010 р.) та «Маніфесті метамодернізму» (Люк Тернер, 2011 р.). За визначенням Люка Тернера, метамодернізм – «це мінливий стан пошуків множинності несумірних і неловимих горизонтів між (і за межами) іронією та ширістю, наївністю та обізнаністю, релятивізмом та істиною, оптимізмом та сумнівом» [3].

Ідею «ною ширістю» конкретизує Тауфік Юсеф («Модернізм, постмодернізм та метамодернізм: критика», 2017). Для вписування філософії гуманітарної освіти в координати культурної ситуації сучасності важливо те, що він називає метамодернізм «домінуючою культурною логікою сучасної сучасності» і наголошує, що «він намагається перевершити модернізм і постмодернізм, щоб відповідати сучасним культурним режимам» [4]. Для прояснення суті новітнього освітнього дискурсу важливим є висновок Тауфіка Юсефа про те, що основним принципом метамодернізму «є віра, довіра, діалог і ширість» [4], і переконання, що саме це може допомогти подолати постмодерністську іронію та відстороненість. Тут, звісно ж, ідеться і про текст, і про контекст – особливо в парадигмі гуманітаристики.

Постає питання, **чому** ми готові до цієї якісно іншої гуманітарної парадигми? Як свого часу зауважив Клод Леві Строс, ХХІ століття буде століттям гуманітарних наук, або його не буде взагалі. Тому ідея Університету (саме з Університетом пов'язуємо об'єкт нашого дослідження), розуміння якої конкретизоване у працях В. фон Гумбольдта, Дж. Ньюмена, Х. Ортеги-і-Гассета, К. Ясперса, Г.-Г. Гадамера та інших, потребує «вписування» її у контекст новітнього освітнього дискурсу. Так, за визначенням Хосе Ортеги-і-Гассета, «суть вищої освіти <...> у двох речах: а) у навчанні інтелектуальних професій, б) у наукових дослідженнях і підготованні майбутніх дослідників» [2, с. 73], а структурно університетська освіта має три складових: «1) передання культури; 2) навчання професій; 3) наукові дослідження і плекання нових науковців» [2, с. 80]. Для втілення суті та збереження рівноваги в структурі Університету маємо зважити на те що, що наполегливий та цілеспрямований рух в бік глобалізації зазнав істотної корекції. Подібно до несприйняття постмодерністичного хаосу, пропедевтичне відчуття безперспективності глобалістських інтенцій зрештою зреалізувалося у метамодерному світопереживанні й світосприйманні. Зараз ми є учасниками процесу формування нової «структури почуття», що має згармонізувати особистісні інтенції всіх приналежних до новітньої культурної епохи. Її невід'ємною складовою є ідея Університету, в центрі якої продовжує перебувати гуманітарний канон. Саме гуманітарна призма виявляє ключові проблеми не лише освітнього дискурсу, але й значно ширшого контексту: філософського, інтелектуального, соціального, економічного, психологічного, особистісно-емоційного тощо. Збереження і передання традиції стосуються,

передусім, духовних цінностей, морально-етичного канону, звичаєвості у світогляді та світосприйманні, побуті, наукових студіях, рефлексіях над актуальними подіями й ситуаціями різного історичного масштабу та значення. Епоха метамодернізму творить унікальний простір гармонійного співжиття усіх з усіма. Особистісна багатоманітність, соціальна динаміка й активність кожного примножує смисли значно швидше, аніж ми встигаємо їх розпізнати, критично обміркувати і виробити нові стратегії мислення та діяльності. Таким чином, Університет стає тим середовищем, що концентрує і максималізує, що сприймає і сугестує, що формує і водночас трансформується як у власній природі, так і в практичних площинах.

Одне із чільних питань гуманітарного дискурсу освіти (традиційне, дискусійне та швидко мінливе) – двоєдине: кого ми навчаємо? і для чого ми навчаємо? Метамодерне коливання охоплює дуже широкий діапазон – від обережних «навчаємо тому, що не буде актуальним за 20-30 років» до вкрай песимістичних. Задля коректності дискурсу слід, все-таки, визнати, що в усі часи школа (в якнайширшому сенсі) готувала особистість до майбутнього, про яке достеменно не було відомо нічого. Гуманітарні маркери позначають роздуми про сенс освіти – що є домінуючим: результат чи процес? Якщо результат, прогнози маловтішні, позаяк вимоги й очікування множаться зі швидкістю технологій, що лише наростає, і жодна людина ніколи не зрівняється в можливостях із умовним Google. Якщо ж процес, то тут відкривається неозорий горизонт для пошуку оптимальних шляхів людини до самої себе та свого оточення. Гуманітаристика потребує увиразнення та індивідуалізації «когнітивної карти», адже актуальна її проекція дає можливість узгодити всі складові (сприймання, розпізнавання образів, увага, пам'ять, уява, мовні функції, психологія розвитку, мислення, вирішення задач, людський інтелект, штучний інтелект) у формуванні наших освітніх методологічних засад і практичних технологій у викладанні окремих дисциплін (незалежно від природи знань). Одним із виявів кризи в гуманітаризації/гуманізації освіти можемо вважати концепт штучного інтелекту. Погоджуємося із тими дослідниками, котрі акцентують на його оксюморонному характері, що насправді лише образно передає суть цифрових інновацій, зорієнтованих на подібність вирішення завдань до тих способів, якими керується людина. Гуманітарна складова зосереджується саме на тій сфері, що забезпечує унікальність, неповторність особистості, діалогічність її свідомості, здатність до примножування значень та смислів. Х. Ортега-і-Гассет переконує, що «завжди існує система живих ідей, що становить собою найвищий ступінь часу, одну цілком сучасну систему. Ця система – культура» [2, с. 95] і суголосно нашому нинішньому настроєві робить висновок: «Культура робить з наукою те саме, що раніше робила професія: вона відбирає з науки все життєво найнеобхідніше для того, щоб тлумачити наше існування» [2, с. 96]. В умовах розгортання метамодерного дискурсу питання про наше існування трансформувалося у відповідь: ми ще не знаємо, в чому сенс (сенси) нинішньогомоментного існування, однак ми (в сумарному значенні – кожен із нас і всі ми сукупно) відчуваємо, що ноосфера набуває іншої якості. Проблеми особистісної ідентичності у якнайширшому дискурсі теперішності потребують глибинного осмислення, розуміння логіки процесів: тих, що відбуваються і тих, що лише набувають своєї конкретики. Як відомо, на «квантовому перехресті» народжуються ситуативно найбільш оптимальні рішення. Новий час творять нові люди в сенсі оприявлення нової свідомості, в якій цілість може існувати лише у своєму буквальному значенні – всі «пазли» світобудови формують калейдоскоп відчуттів та переживань, сприймання стає домінуючим на шляху простування до ухвалення рішень. На перший план гуманітарних студій виходить запит на адекватну системну оцінку нинішньої ситуації, а також випрацювання актуальної технології, що

забезпечила б тривання ідеї Університету в осерді її ключового завдання – збереження і передання культури. Коли Web 4.0 вже увійшов у нашу реальність (чи наближається до неї), загострилися проблеми гуманітарної освіти в сенсі її універсального принципу як смислотворчого дискурсу освіти (=культури) назагал.

Вочевидь, ідеї Університету та її гуманітарному горизонту доведеться подолати наступний у своїй історії етап самотрансформації та самоідентифікації. Розмисли про суть ідеї Університету триватимуть доти, доки людству буде потрібна інтелектуально-емоційна рефлексія, доки суспільство шукатиме оптимальні шляхи для досягнення ближчих чи віддалених цілей і доки кожна людина прагнучиме зазирнути за горизонт. На нинішньому етапі історичного поступу ми опинилися в ситуації, де ключовими запитам стають особистісні переживання, підкреслено емоційні відгуки на все, що відбувається довкола. Метамодерний настрій центрується в концептах гармонії та порозуміння, спільнота не шукає відмінностей і не зосереджується на інакшостях ідентичностей. Гуманітарному дискурсу значно більше важать не «точки перетину», а «точки дотику», завдяки яким можна розбудовувати парадигму морально-етичних цінностей, що матимуть потенціал творення / співтворення. На кожному освітньому етапі відбуваються чи окреслюються перспективи тектонічних змін, водночас утримується надзвичайно стійка рівновага в оцінному каноні: всі стратегії, всі необхідні інструменти мають забезпечити вітальну емоційність, неосентиментальні інтенції визначають доміанти міжособистісного спілкування і спрямовують розвиток ідеї Університету – і серед іншого маркують гуманітарний горизонт. Невипадково метамодерністичні переживання зійшлися в часі народження та активного розвитку з когнітивістикою та наратологічним поворотом у гуманітарних дослідженнях: людина прагне вистояти і самозберегтися у світі технологій. Гуманітарна місія ідеї Університету визначається цим процесом і супроводжує дедалі активніше долучення до новітнього квесту, метафору якого знаходимо у Григорія Сковороди: відкрити в собі людину або знайти себе в собі. Для орієнтури в стратегіях та інструментах, котрі найбільш адекватно відповідають на потреби й виклики сучасності, можемо звернутися до завершення назви всесвітньо відомої праці Яна Амоса Коменського «Велика дидактика»: «... Керівною основою нашої Дидактики нехай буде: дослідження і відкриття методу, при якому ті, хто вчить, менше б учили, учні більше б училися; у школах було б менше одуріння, даремної праці, а більше дозвілля, радості та ґрунтового успіху». Таким чином, провідна ідея XVI століття переконливо конкретизує метамодерний настрій гуманітарної освіти, адже вітальна енергія потребує визначення впізнаваних і чітких маркерів «ґрунтового успіху».

ЛІТЕРАТУРА

1. Гумбольдт В. Про внутрішню та зовнішню організацію вищих наукових закладів у Берліні // *Ідея університету: Антологія* / Упоряд.: М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; Відп. ред. М. Зубрицька. – Львів: *Літоніс*, 2002.
2. Ормета-і-Гассет Х. Місія Університету // *Ідея університету: Антологія* / Упоряд.: М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; Відп. ред. М. Зубрицька. – Львів: *Літоніс*, 2002.
3. Turner L. Metamodernist Manifesto. 2011. URL: <http://www.metamodernism.org/>.
4. Yousef T. Modernism, Postmodernism, and Metamodernism: A Critique. *International Journal of Language and Literature*. June 2017. Vol. 5. No. 1. Pp. 33-43 DOI: 10.15640/ijll.v5n1a5
5. Zavarzadeh M. The Apocalyptic Fact and the Eclipse of Fiction in Recent American Prose Narratives. *Journal of American Studies*. 9. Pp. 69-83. DOI:10.1017/S002187580001015X

УДК 378.147:616-053.2:614.25

**О. І. Мелашенко, Л. С. Зюзіна, В. К. Козакевич,
О.О. Калюжка, М.М. Фастовець**
Полтавський державний медичний університет, Україна